

До проблеми грецизмів в українських арго

Євген Олександрович Редько

кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

(майдан Свободи, 6, Харків, 61022, Україна);

e-mail: yevhen.redko@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0002-0797-9499>

У статті розглянуто грецькі запозичення в українських лірницько-ремісницьких арго в контексті генези та розвитку східнослов'янських «таємних мов». Проаналізовано основні мовознавчі погляди на проблему грецизмів у білоруських, російських та українських історичних соціолектах, висловлені впродовж XIX–XXI століть, запропоновано низку критичних зауваг щодо деяких підходів до згаданої проблеми. Особливу увагу приділено критиці «протоофенської теорії» В. Бондалетова, зокрема твердженню про винятковий вплив «умовної мови» російських мандрієвних торговців як «праарго» на інші східнослов'янські соціолекти. Систематизовано й прокоментовано погляди етнографів та лінгвістів щодо позамовних причин формування спільного фонду грецизмів у східнослов'янських «таємних мовах». Численні грецизми, наявні в українських лірницько-ремісницьких арго, досліджено на тлі інших східнослов'янських соціолектів: в основу дослідження покладено зіставний метод, що мало на меті встановлення субстандартних лексем, найближчих до грецького етимона за внутрішньою та зовнішньою формою. Це дало змогу припустити, у який конкретний соціолект чи соціолектну групу потрапляли аналізовані аргоїзми, як вони ширилися далі іншими соціолектами, зазнаючи різноманітних фонетичних, дериваційних та значеннєвих трансформацій. Згаданий метод, реалізований на матеріалі грецьких запозичень у вітчизняних субстандартних системах, уможливив уявлення автором поглядів на генезу українських лірницько-ремісницьких арго, зокрема чіткіше оприявнив спільний білорусько-український аргоїтичний масив і перехідні «контактні» соціолекти, які запозичували велику кількість лексем із зазначеного масиву.

Ключові слова: українські арго, грецькі запозичення, типологія та генеза східнослов'янських соціолектів, аргоїтичні ізолекси, етимологія, перехідні соціолекти

Редько Е. А. К проблеме грецизмов в украинских арго

В статье рассмотрены греческие заимствования в украинских лирично-ремесленных арго в контексте генезиса и развития восточнославянских «тайных языков». Проанализированы основные взгляды языковедов на проблему грецизмов в белорусских, русских и украинских исторических социолектах, высказанные в течение XIX–XXI веков, предложен ряд критических комментариев к некоторым подходам к данной проблеме. Особое внимание уделено критике «протоофенской теории» В. Бондалетова, в частности утверждению об исключительном влиянии «условного языка» русских странствующих торговцев как «праарго» на другие восточнославянские социолекты. Систематизированы и прокомментированы взгляды этнографов и лингвистов относительно внеязыковых причин формирования общего фонда грецизмов в восточнославянских «тайных языках». Многочисленные грецизмы в украинских лирическо-ремесленных арго исследованы в сравнении с другими восточнославянскими социолектами: в основание данного исследования положен сравнительный метод, с помощью которого установлены субстандартные лексемы, наиболее близкие по внешней и внутренней форме к греческому етимону. Это позволило предположить, в какой конкретный социолект или группу социолектов происходило заимствование и как заимствованные аргоизмы распространялись по другим социолектам, подвергаясь различным фонетическим, деривационным и смысловым трансформациям. Указанный метод, реализованный на материале греческих заимствований в украинских субстандартных системах, позволил упрочить авторскую позицию относительно генезиса украинских лирическо-ремесленных арго, в частности более четко продемонстрировал наличие общего белорусско-украинского аргоического массива и переходных «контактных» социолектов, которые заимствовали большое количество лексических единиц из него.

Ключевые слова: украинские арго, греческие заимствования, типология и генезис восточнославянских арго, аргоические изолексы, этимология, переходные социолекты

Yevhen Redko. To the Problem of Greek Loanwords in the Ukrainian Argots

The article considers Greek borrowings in the Ukrainian lyric-craft argots in the context of the genesis and development of the East Slavic „secret languages”. The main linguistic views on the problem of Greek borrowings in the Belarusian, Russian and Ukrainian historical sociolects expressed during the XIX–XXI centuries are analyzed, a number of critical remarks on some approaches to the problem are offered. Particular attention is paid to the critique of V. Bondaletov's „Proto-Ofenian theory”, in particular to the statement of the exceptional influence of the sociolect of Russian itinerant traders as „praargot” on other East Slavic sociolects. The views of ethnographers and linguists on the extra-linguistic reasons for the formation of a common fund of Greek borrowings in the East Slavic „secret languages” are systematized and commented on. Numerous Greek borrowings in the Ukrainian lyric-craft argots have been studied on the background of other East Slavic sociolects: the study is based on a comparative method aimed at establishing substandard lexical units the most similar to the Greek etymon in the internal and external forms. This enabled to conclude to which specific sociolect or sociolect group the analyzed argots belong, as well as how they spread further among other sociolects, undergoing various phonetic, derivational and semantic transformations. The method mentioned above implemented on the basis of Greek borrowings in the domestic substandard systems enabled to emphasize the author's views on the genesis of the Ukrainian lyric-craft argots, in particular, more clearly revealed the common Belarusian-Ukrainian argotic array and transitional „contact” sociolects, borrowing a great number of lexical units from it.

Key words: Ukrainian argots, Greek borrowings, typology and genesis of East Slavic argots, argotical isolexes, etymology, transitional sociolects

1896 року Ватрослав Ягіч, аналізуючи слов'янські арго, у монографії «Таємні мови у слов'ян» зауважив зв'язок окремих соціолектних лексем із грецькими словами [15, с. 2, 13, 14 та ін.]. Ягічеве спостереження, однак, навіть під ту пору навряд можна було визнати за надто оригінальне, бо ж чимало збирачів східнослов'янських «умовних мов» повідомляли про грецькі запозичення в них. Зокрема, ще за понад сто років до згаданої монографії відомий природознавець Петер-Сімон Паллас, укладаючи на замовлення Катерини Другої порівняльний словник усіх мов та наріч, зазначав стосовно арго суздальських офенів: «Щодо суздальського наріччя, то воно змішане почасти з довільних слів, а почасти з грецьких на російські обернутих <...> торги, що від Суздаля аж до Греції одбуваються, можуть зміні сій бути за причину» (тут і далі переклад мій. – С. Р.) [8, с. III].

Власне, ледь не в кожній помітній «соціолектологічній» розвідці XIX століття, писаній про арго прохачів, лірників, ремісників чи мандрівних крамарів (дрібнонош), можна натрапити на авторські коментарі щодо грецьких запозичень у цих субстандартних системах. Переважно такі коментарі залишали етнографи та краєзнавці, тож ішлося радше про припущення й неможливі спостереження, які ґрунтувалися почасти на хибних уявленнях. Навіть відомих дослідників не оминула ця «пошесть»: Ізмаїл Срезневський, указавши на зв'язок окремих арготизмів із грецькою мовою, виводив офенський соціолект від фінської мови [9], а Володимир Даль, навпаки, зауважував, що «уявлювана схожість офенської мови з грецькою ледь не обмежена словом *хирки*» [4, с. 59].

Фактично лише в першій половині XX століття субстандартний матеріал починають вивчати професійні лінгвісти, тож проблема грецизмів у східнослов'янських арго набуває наукового осмислення. Зокрема, чи не першим на неї звернув увагу Макс Фасмер, який у «Греко-слов'янських етюдах» [13] подав низку етимологічних коментарів щодо російських арготизмів, пізніше цей матеріал він використав у славнозвісному «Етимологічному словнику російської мови». Водночас найґрунтовніше цю проблему вивчили вже наші сучасники: ідеться про фундаментальні розвідки Василя Бондалетова [1; 2] та Альони Лукашанець [5], які докладно описали грецизми у східнослов'янських арго, запропонували нові й уточнили чимало давніх етимологій. На основі спільного фонду грецизмів у зазначених соціолектах Василь Бондалетов навіть висловив гіпотезу, що «всі ці арго становлять своєрідні „діалекти“, або місцеві варіанти, колись спільної офенської мови» (т. зв. «протоофенська теорія») [2, с. 52]; однак говорити про офенську мову як

«протоарго» досить сумнівно, адже кількісні та якісні показники не свідчать про таку її особливість щодо українських соціолектів (частково ми порушували цю проблему в [7, с. 111]).

Здавалося б, згадані науковці ґрунтовно дослідили грецькі запозичення у східнослов'янських соціолектах з погляду їхнього походження, а отже, ці лексеми не становлять помітної аргологічної проблеми. Однак грецизми важливі передусім як ключ до проблеми формування зазначених субстандартних систем, тож мета нашої статті – проаналізувати арготизми грецького походження в контексті генези українських історичних соціолектів, зокрема встановити місце запозичення таких лексем, простежити зв'язки між конкретними соціолектами, визначити основні типи змін, яких зазнавали такі запозичення, переходячи з однієї субстандартної системи в іншу.

Перш ніж перейти до аналізу грецизмів в українських історичних соціолектах, висловимо кілька загальних тез щодо розглядуваної проблеми. Насамперед варто зауважити, що на сьогодні остаточно не встановлено, у який спосіб грецизми потрапляли у східнослов'янські арго: серед можливих шляхів зазначають торгівлі зв'язки з греками на території Русі та поза її межами [2, с. 59–60; 11, с. 144–145; 12, с. 23]; контакти з грецькими колоністами, що населяли Причорномор'я [3, с. 8; 10, с. 21]; вплив освітніх закладів (хоч його й критиковано у [11, с. 144–145]) та релігійних практик [2, с. 57]; ми схильні вважати, що, імовірно, ідеться про всі згадані способи, однак вони різняться за часом (про це стверджує й Василь Бондалетов у [1, с. 77; 2, с. 57, 59–60]). Утім, чітко визначити час входження грецьких лексем у східнослов'янські арго так само проблематично: він пов'язаний безпосередньо з виникненням цих арго, тобто, імовірно, ідеться про ранньомодерний період (XV–XVI ст., див. [3; 14], хоч той-таки Василь Бондалетов стверджує, що це відбулося в XIV ст. [2, с. 59]); ми розглядали цю проблему в [7, с. 110]).

Отже, більш-менш чітко можна встановити лише конкретні зв'язки грецьких лексем та окремих східнослов'янських соціолектів, а також зв'язки цих соціолектів з іншими субстандартними системами. Щоб визначити такі зв'язки, ми проаналізували т. зв. спільний фонд грецизмів – ідеться про грецькі лексеми, наявні в арго всіх східнослов'янських народів, – на матеріалі українських історичних соціолектів (наш список налічує приблизно 80 лексем). У формуванні цього списку були використані відповідні переліки грецизмів із розвідок Василя Бондалетова [1], Альони Лукашанець [5] і наша картотека арготизмів, зібрана з наявних українських арготичних словників. В основу аналізу був покладений зіставний метод: ми порівнювали різні варіанти запозиченої лексеми, намагаючись встановити варіант, найближчий до грецького відповідника (така близькість до етимона

може вказувати на місце входження грецької лексеми у східнослов'янські соціолекти).

Щоб унаочнити зазначений метод, продемонструємо його використання на прикладі гр. *αυγάδα* 'корова' (тут і далі подаватимемо в дужках вказівку на ареал побутування соціолекту; російські та білоруські джерела подано за «Індексом лексики умовних мов торговців, ремісників, жебраків» [6, с. 438–696]).

Усі варіанти лексеми *αυγάδα* у східнослов'янських арго ми розподілили на чотири групи: 1) варіанти, найближчі до етимона: *алыда* (Кричев, Новороспск), *авлида* (Поділля); 2) варіанти лише зі зміною початкового голосного: *улыда* (Калуга); 3) варіанти з кількома фонетичними змінами: *лыба*, *улыба* (Калуга), *олыкиша* (Володимир, Кострома), *алынь* (Нижній Новгород), *алынья* (Суздаль), *алытка*, *алытьга* (Нерехта), *аланя* (Кашин), *алуныя*, *алуха* (Углич), *олонья* (Симбірськ); 4) варіанти з протетичними формами та іншими змінами: *гавлита* (Тернопільщина), *гавлидка* (Тернопільщина, Полтавщина), *євлудка*, *євлюдка*, *євлютка* (Чернігів), *явлида* (Могильов, Шклов), *явлитка* (Мінськ), *явлидка* (Харків), *вольня* (Володимир, Рязань), *галыда* (Дорогобуж), *голыня* (Нерехта), *калыба* (Тула), *кулыба* (Орел), *трубеха* (Володимир, Галич, Нерехта, Калуга, Одоев, Кашин, Калязин, Торопець, Брянськ), *слобина* (Володимир), *лубеха*, *лыбеха* (Калуга), *труба* (Тверь), *трубис* (Бежецьк), *облыря* (Рязань). Це дало змогу припустити, що лексема *αυγάδα* потрапила найперше в соціолекти, належні до білорусько-українського масиву, а звідти перейшла в т. зв. перехідні арготичні говірки (про цей масив і перехідні говірки див. [7]; в аналізованому випадку йдеться про дорогобузьке та калузьке арго). Натомість форми на зразок *трубеха*, поширені в мовленні офенів, виникли вже під впливом калузьких варіантів: біл.-укр. *алида* → кал. *улыда* → *улыба* → *лыбеха* → *лубеха* → оф. *трубеха*.

Такий аналіз ми застосовували щодо всієї множини грецизмів в українських арго й виокремили дві групи соціолектизмів (ці групи кількісно приблизно однакові; з огляду на обмежений формат статті подаємо лише кілька арготизмів із кожної групи). До першої групи належать грецизми, в яких складно або взагалі неможливо встановити місце запозичення (фонетичні зміни в більшості арго однакові або рівнозначні):

άλας 'сіль' – найближчими видаються варіанти *алось* (Нерехта), *аласть* (Тула), однак вони досить унікальні на тлі чіткого розподілених варіантів із початковим г у межах білорусько-українського масиву (*галасть* (Чернігів, Гомель), *галасц* (Мінськ), *галость* (Шклов, Брянськ, Могильов), *галусть* (Чернігів, Поділля, Тернопільщина), *гануска* (Харків),

голос (Могильов); до нього дотичні *галысть* (Калуга), *галысь* (Дорогобуж)) і початковим й у російських соціолектах (*яласть* (Калуга), *ялуныя* (Галич), *ялость* (Суздаль), *ялось* (Володимир));

γάλα 'молоко' – наявні варіанти не дають змогу чітко визначити місце запозичення (пор. *гаймо* (Тернопільщина), *галимо* (Дорогобуж, Тернопільщина), *галымо* (Калуга), *галыво* (Гомель, Чернігів), *галым* (Пенза), *галыо* (Тула), *галымо* (Суздаль, Володимир, Калуга, Чернігів, Могильов, Брянськ, Гомель, Харків), *галыцо* (Нерехта), *големо* (Мінськ));

δέκα 'десять' – варіант *декан* наявний у білоруських, українських та російських соціолектах; інші варіанти на зразок білоруського *дзекан* чи українського *дікона* відбивають діалектні особливості, однак такі особливості навряд можна трактувати як свідчення вторинності цих форм;

δύο 'два' – у російських арго переважає форма *здю* (Суздаль, Володимир, Кострома, Тула, Самара, Брянськ), тоді як в українських та білоруських форми похідні, вочевидь, від *два* – *двеня* (Чернігів, Поділля), *двиня* (Тернопільщина, Могильов, Чернігів, Гомель), *дзвиня* (Мінськ);

ένας 'один' – варіанти розподілені нерівномірно в межах східнослов'янських арго (пор. *йоний* (Тернопільщина, йонний (Шклов), *ёной* (Володимир, Калуга, Галич), *ёный* (Володимир, Рязань, Калуга, Могильов, Гомель) та ін.);

κειμαι 'лежати; спати' – форми з кореневим е наявні як у російських (*кемать* (Нерехта, Торопець)), так і в українських соціолектах (*кемить* (Тернопільщина, Поділля)), хоча загалом найпоширеніший варіант цього грецизму в східнослов'янських арго *кимать* (Тернопільщина, Харків, Суздаль, Володимир, Кострома, Шклов, Симбірськ, Пенза, Чернігів, Рязань, Брянськ, Мінськ, Гомель);

παίρνω 'брати' – у російських арго переважають форми, пов'язані з *еперить*, в українських та білоруських – з *яперить*.

До другої групи ми зараховуємо арготизми, у яких можна встановити місце запозичення, зокрема:

Θεός 'бог' – форми *хвес*, *ахвес*, *офвес* 'бог' охоплюють увесь білорусько-український масив; саме слово *офеня*, вочевидь, походить від *хвес*; у російських соціолектах це слово побутувало в значенні 'ікона', вторинному до 'бог' (власне, офені торгували й іконами; пор. із польськими торговцями ікон, яких називали охвесниками);

άνδρας 'чоловік' – так само охоплює весь білорусько-український масив; у російських соціолектах цього слова майже не вживано;

βροχή 'дощ' – пор. біл.-укр. *ракцей*, *рахт*, *рахта*, *рахтій*; інші східнослов'янські соціолекти мають форми з протетичними г або т (наприклад, *графон* (Володимир), *трухлей* (Калуга));

εκκλησία 'церква' – пор. біл.-укр. *клюса* та форми з протетичними голосними в російських соціолектах на зразок *оклюга* (Володимир);

καπηλειό 'шинок, корчма' – форми *канфель*, *канфеля*, *канфиль* (Володимир), *каня* (Нерехта,

Кострома, Углич, Калуга, Дорогобуж, Могильов, Шклов, Тула), *кафіль* (Твер), *кафим* (Торопець) очевидно вторинні проти *капелья* (Тернопільщина), *капиля* (Поділля, Тернопільщина);

кóво ‘різати; рубати’ – похідні наявні лише в українських та білоруських арго: *копсати* ‘бити’ (Поділля, Тернопільщина), *копсацься* ‘битися’ (Берестя), *копсацель* ‘розбійник’ (Мінськ), *копсаць* ‘бити’ (Могильов), *копсиць* ‘молотити’ (Могильов) та ін.;

крéас ‘м’ясо’ – найближча форма наявна в білоруських арго – *креасо* (Мінськ), хоча загалом переважає форма *кресо* (Володимир, Галич, Нерехта, Шклов, Рязань, Брянськ, Могильов, Чернігів, Гомель) або її фонетичні варіанти *креса*, *крисо*.

У межах цієї групи переважають грецизми, що мають найближчі варіанти саме в українських та білоруських арго, тобто можна гіпотетично стверджувати про те, що вони запозичені саме в ці соціолекти. Щоправда, є й кілька грецизмів, які мають виразно ближчі варіанти в російських соціолектах, наприклад *áçïos* ‘достойно’ – в українських арго фіксуємо лише *кисяев* (Харків), тоді як у російських і білоруських арго наявні форми *касєй*, *косєй* тощо; *χρυσός* ‘золото’ – у російських соціолектах активно вживані форма *хруст* ‘рубль’ та її похідні, тоді як в українських соціолектах її зафіксовано лише у варіантах *хрусєнь*, *хрустєнь* (Харків), *хрусть* (Чернігів), *хруц* (Волинь) – остання під впливом білоруських соціолектів. Найчастіше такі субстандартні одиниці наявні лише в кількох українських арго (передусім тих, які географічно близькі до ареалу російських соціолектів), тож можемо припустити, що

йдеться про одиничні запозичення внаслідок інтерференційних субстандартних впливів – це саме можна сказати й про згадані вище «білорусько-українські» арготизми в соціолектах прилеглих російських територій, що їх ми називаємо «перехідними соціолектами».

Інколи між російськими та білорусько-українськими соціолектами помітна різниця в позначенні однакових понять, оприявнена, зокрема, у грецизмах: пор. в українських арго форми, утворені від грецизму *βλέπω* ‘дивитися’ (наприклад, *вліпати*), тоді як у російських арго переважає форма *веришать*; форма *керить/кирить* ‘пити’ типова для багатьох східнослов’янських арго, однак в офенському ареалі переважає лексема *бусать* ‘пити’ тощо.

Отже, проаналізувавши спільний фонд грецизмів у східнослов’янських арго, можемо дійти висновку, що ці одиниці були запозичені переважно в соціолекти, належні до білорусько-українського арготичного масиву, і звідти внаслідок контактів між носіями арго потрапляли в сусідні російські субстандартні системи (соціолекти Брянщини, Смоленщини, Калужчини). В окремих випадках такі лексеми могли «мандрувати» до ареалу поширення російських торгових соціолектів (передусім офенської мови). Деякі грецизми, щоправда, проходили протилежний шлях: унаслідок тісних торговельних зв’язків вони потрапляли в офенську мову, а вже звідти – в інші східнослов’янські соціолекти. Відповідно перспективи нашого дослідження вбачаємо в дальшому вивченні лексики східнослов’янських арго та визначенні нових міжарготичних зв’язків, що дасть змогу об’єктивно осмислити проблему формування східнослов’янських історичних соціолектів.

Література

1. Бондалетов В. Д. Греческие заимствования в русском, украинском, белорусском и польском арго (к проблеме генезиса и контактирования социальных диалектов славянских языков). *Этимология 1980*. Москва, 1982. С. 64–78.
2. Бондалетов В. Д. Греческие элементы в условных языках русских торговцев и ремесленников. *Этимологические исследования по русскому языку*. Москва, 1972. С. 20–25.
3. Горбач О. Арго українських лірників. *Наукові записки Українського Вільного Університету. Філософський факультет*. Мюнхен, 1957. Ч. 1. С. 5–44.
4. Даль В. И. О наречиях русского языка. По поводу опыта великорусского словаря, изданного вторым отделением императорской академии наук. *Вестник Императорского Русского Географического Общества*. 1852. Ч. VI, кн. 1. С. 1–72.
5. Лукашанец А. Г. Грецизмы в восточнославянских соціолектах. *Мови та культури у новій Європі: контакти і самобутність: збірник наукових доповідей*. Київ, 2009. С. 383–390.
6. Приемьшева М. Н. Тайные и условные языки в России XIX в. Санкт-Петербург: Нестор-История, 2009. Ч. 2. 696 с.
7. Редько Є. «Дві слові» про генезу українських арго. *Acta universitatis palackianaе olomucensis. Facultas philosophica. Philologica 2020. Ucrainica IX. Současná ukrajínistika. Problémy jazyka, literatury a kultury*. Olomouc, VUP 2020, 109–113.
8. Сравнительные словари всех языков и наречий, собранные десницею всевысочайшей особы. Санкт-Петербург, 1787–1789. Отд. 1. 1787. VI, 418 с.
9. Срезневский И. И. Афинский язык в России. *Отечественные записки*. 1839. Т. V, Отдел VII. Смесь. С. 1–12.
10. Студинский К. Лірники. Львів: [б.в.], 1894. 56 с.

11. Тиханов П. Черниговские старцы (Псалки и криптоглассон). *Труды Черниговской губернской архивной комиссии*. Чернигов, 1899–1900. Вып. 2. С. 65–158.
12. Тихонравов К. Н. Офени Владимирской губернии. *Владимирский сборник. Материалы для статистики, этнографии, истории и археологии Владимирской губернии*. Москва, 1857. С. 22–27.
13. Фасмер М. Греко-славянские этюды. III. Греческие заимствования в русском языке. *Сборник Отделения русского языка и словесности*. 1909. Т. 86. 236 с.
14. Шевельов Ю. Українське слово вантаж і проблема «арготичних суфіксів». Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія. Харків, 1995. Т. 4. С. 131–146.
15. Jagič V. Die Geheimsprachen bei den Slaven. *Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der Kais. Akademie der Wissenschaften*. Wien, 1896. Bd. 133. 80 s.

References

1. Bondaletov, V. D. (1982). Grecheskiye zaимstovaniya v russkom, ukrainском, belorusском i polskom argo (k probleme genezisa i kontaktirovaniya sotsialnykh dialektov slavyanskikh yazykov). *Etimologiya* 1980, 64–78.
2. Bondaletov, V. D. (1972). Grecheskiye elementy v uslovnykh yazykakh russkikh torgovtsev i remeslennikov. *Etimologicheskiye issledovaniya po russkomu yazyku*, 20–25.
3. Horbach, O. (1957). Argo ukraïn'skykh lirnykiv. *Naukovi zapysky Ukrayinskoho Vilnoho Universytetu. Filosofichnyi fakultet. Ch. 1*, 5–44.
4. Dal, V. I. (1852). O narechiyakh russkogo yazyka. Po povodu opyta velikorus'skogo slovarya izdannogo vtorym otdeleniyem imperatorskoy akademii nauk. *Vestnik Imperatorskogo Russkogo Geograficheskogo Obshchestva. Ch. VI. kn. 1*, 1–72.
5. Lukashanets, A. G. (2009). Gretsizmy v vostochnoslavjanskikh sotsiolektakh. *Movy ta kultury u noviy Yevropi: kontakty i samobutnist: zbirnik naukovykh dopovidey*, 383–390.
6. Priyemysheva, M. N. (2009). *Taynyye i uslovnyye yazyki v Rossii XIX v.* Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriya. Ch. 2.
7. Redko, Ye. (2020). «Dvi slovi» pro henezu ukraïn'skykh argo. *Acta universitatis palackianae olomucensis. Facultas philologica. Philologica 2020. Ucrainica IX. Současná ukrajinistika. Problémy jazyka, literatury a kultury*, 109–113.
8. *Sravnitelnyye slovari vsekh yazykov i narechiy. sobrannyye desnitseyu vsevysochayshey osoby*. Sankt-Peterburg. 1787–1789. Otd. 1. 1787.
9. Sreznevskiy, I. I. (1839). Afinskiy yazyk v Rossii. *Otechestvennyye zapiski. T. V. Otdel VII. Smes*, 1–12.
10. Studinskiy, K. (1894). *Lirnyky*. Lviv.
11. Tikhonov, P. (1899). Chernigovskiy startsy (Psalki i kriptoglasson). *Trudy Chernigovskoy gubernskoy arkhivnoy komissii. Vyp. 2*, 65–158.
12. Tikhonravov, K. N. (1857). Ofeni Vladimirskoy gubernii. *Vladimirskiy sbornik. Materialy dlya statistiki, etnografii, istorii i arkheologii Vladimirskoy gubernii*, Moskva, 22–27.
13. Fasmer, M. (1909). Greko-slavyanskiye etyudy. III. Grecheskiye zaимstovaniya v russkom yazyke. *Sbornik Otdeleniya russkogo yazyka i slovesnosti. T. 86*.
14. Shevelov, Yu. (1995). Ukrayinske slovo vantazh i problema «argotychnykh sufiksiv». *Zbirnyk Kharkivskoho istoryko-filolohichnoho tovarystva. Nova seriya. T. 4*, 131–146.
15. Jagič, V. (1896). Die Geheimsprachen bei den Slaven. *Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der Kais. Akademie der Wissenschaften. Bd. 133*.

Редько Евгений Александрович, кандидат филологических наук, доцент кафедры украиноведения, Харьковський національний університет імені В. Н. Каразіна (площадь Свободы, 6, Харьков, 61022, Украина); e-mail: yevhen.redko@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0002-0797-9499>

Yevhen Redko, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Ukrainian Studies Department, V. N. Karazin Kharkiv National University (6 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: yevhen.redko@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0002-0797-9499>